

кваліфікації експерта має відбуватися постійно і підтверджуватися конкретними результатами, а не формальними характеристиками керівників експертних установ.

По-п'яте. Щодо збільшення розміру посадових окладів судових експертів. Середня заробітна плата судового експерта державної експертної установи складає близько 15–17 тис. грн. Водночас, важливість функції експерта під час провадження, його рівень відповідальності та ризики, які можуть виникати щодо проведення ним експертиз (компрометація, підкупи, погрози життю і здоров'ю тощо) є не меншими, аніж ті, які стосуються суддів, представників органів досудового розслідування, прокурорів. На відміну від судових експертів зарплата суддів, прокурорів, детективів НАБУ, слідчих ДБР є значно більшою, що є несправедливим. До статті 18 чинного закону «Про судову експертизу» Законом № 2147-VIII від 03.10.2017 було внесено зміни, які визначали розмір посадових окладів судових експертів державних експертних установ у розмірі не менше 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб. Але ця норма й досі не набула чинності у зв'язку з накладенням щорічного мораторію на її впровадження. Гідний рівень зарплати є потужним стимулом для підвищення якості діяльності судового експерта і важливим запобіжником корупції в експертному середовищі.

Викладене доцільно врахувати при обговоренні і ухваленні Верховною радою України нового базового закону, який регулюватиме судово-експертну діяльність в Україні з метою дійсного підвищення якості судової експертизи, усунення корупційних ризиків та дотримання гарантій незалежності судових експертів.

Баганець Олексій Васильович,
адвокат, кандидат юридичних наук

РЕАЛЬНИЙ СТАН ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В УКРАЇНІ

Дійсно, наприкінці ХХ століття навіть світова спільнота визнала, що корупція є глобальною проблемою кожної країни, а в нашій державі протягом, як мінімум, останніх 10 років вона стала навіть однією із загроз національній безпеці, демократичному розвитку та одночасно однією з ключових найбільш заполітизованих проблем, коли про неї значно більше говорять, ніж її вирішують.

І це при тому, що справжні причини «провалів» у протидії корупції є очевидними, так би мовити – «на поверхні», в першу чергу, це відсутність належної професійної підготовки нинішніх оперативних працівників, слідчих і прокурорів, в т.ч. і внаслідок нав'язаних нам ззовні, так званих, «реформ», що в дійсності призвели лише до масових незаконних звільнень, в першу чергу, досвідчених фахівців та руйнування налагодженої та скоординованої їх роботи протягом багатьох років по розкриттю злочинів, в т.ч. і корупційних, і як

результат – лише суттєво ослабили органи досудового розслідування та прокуратуру в цілому.

Більше того, протягом останніх семи років нашою владою під тиском ззовні були запроваджені заздалегідь неприйнятні для України підходи до розробки і застосування на практиці, так званої, «антикорупційної стратегії», які не відповідають ні нашому менталітету, ні нашій правовій системі, ні, тим більше, нашому законодавству, в тому числі і Конституції України, що потягнуло за собою прийняття, як правило, неконституційних законів, а завдяки їм – і фактичне знищення вже сформованої десятками років, з дотриманням принципу стримувань і противаг, системи правоохоронних органів, які раніше діяли злагоджено і у тісній взаємодії між собою під керівництвом Генерального прокурора України і підпорядкованих йому прокурорів. А взамін до вже існуючих було створено додатково цілий ряд нових, так званих, «антикорупційних органів», в т.ч. і паралельну прокуратуру, і навіть особливий «антикорупційний» суд, чого немає у жодній країні Європи, що лише непосильним тягарем лягло на наш державний бюджет.

І тому, як закономірний результат таких «реформ» і «стратегій», за даними Індексу сприйняття корупції 2020 року Україна посідала вже 117 місце зі 180 країн, нарівні із Єгиптом, африканською Есватіні (Свазілендом), Непалом, Сьєрра-Леоне та Замбією.

А тепер спробую, хоча б коротко, пояснити, до чого це в дійсності призвело.

Так, за інформацією НАБУ, в минулому році так званими, детективами було завершено досудове розслідування (з повторно закінченими) у 508 кримінальних провадженнях, що складало 23% від числа тих які розслідувались. Але, до суду скеровано всього 68 обвинувальних актів (до речі, щодо якої кількості обвинувачених не зазначено), що майже втричі менше, чим, наприклад, у 2017 році – (185)! Але, і ця відносно невелика цифра направлених до суду обвинувальних актів про корупцію є відверто мізерною, бо становить всього 13,4 % (!) від загальної кількості закінчених детективами проваджень, що теж менше у відсотковому відношенні по зрівнянню із позаминулим 2019 роком (16%)!

При цьому, абсолютну більшість закінчених НАБУ і САП кримінальних проваджень було закрито – 437, що складає 86% (!), що теж більше, причому значно, ніж навіть у тому ж 2019 році – (350, або 83,5%), з яких тільки прокурором закрито – 19, що теж значно більше, в т.ч. і у 5 разів(!), ніж у 2019 – 4 та 2018 роках – 6!!!

Тобто, із дотриманням конституційних прав і свобод громадян у антикорупційних органів теж не все добре.

При цьому, результативність НАБУ і САП в минулому році по розслідуванню найбільш характерних та суспільно небезпечних корупційних злочинів теж знизилась, так як вони закінчили всього 8 (у 2019 році – 10) кримінальних проваджень про одержання неправомірної вигоди та 9 (у 2019 році – 14) – про заволодіння чужим

майном шляхом зловживання своїм службовим становищем! І нічого дивного в цьому немає, бо упродовж 2020 року детективами НАБУ і прокурорами САП закінчено лише одне (!) кримінальне провадження про кримінальне корупційне правопорушення, вчинене у складі злочинної організації, стосовно аж 2 осіб, що теж гірше, чим в позаминулому році.

Не краща ситуація і у судах з підтвердженням результатів розслідування НАБУ і САП корупційних злочинів, бо у 2020 році, Ви тільки вдумайтесь, було засуджено всього аж 12 обвинувачених(!) у таких провадженнях, обвинувальні вироки відносно яких вступили в законну силу, що в три і навіть чотири рази менше ніж в попередні кілька років (для зрівняння: у 2017 році таких осіб було 35, а у 2018 році ще більше – 47)!

Не набагато краща ситуація із результативністю у боротьбі із корупцією ще одного нового органу досудового розслідування – ДБР. Так, за вивченими мною статданими, слідчими ДБР за 2020 рік, начебто, направлено до суду 461 обвинувальний акт про кримінальні корупційні правопорушення стосовно 582 осіб, із яких лише 35 – за статтею 191 КК України (але, без зазначення із них кількості тяжких і особливо тяжких злочинів, які насправді в цій загальній цифрі складають зовсім невелику кількість), 26 – за статтею 364 КК України (і теж без розмежування на частини), 261 – за статтею 368 КК України (і, знову ж таки, без уточнення, за якою саме частиною) та за іншими статтями КК України. Тобто, навіть із цих статданих можна зробити висновок, що подавляюча більшість розслідуваних ДБР корупційних злочинів не відноситься до актуальних, причому частина з них не своєї підслідності.

Тому, мабуть, і не дивно, що із загальної кількості направлених в 2020 році всіма правоохоронними органами, в т.ч. НАБУ та ДБР, до суду обвинувальних актів про корупційні злочини переважна більшість – 2 272 (80,3%) складені, Ви не повірите, слідчими поліції, 461 (16,3%), як я вже говорив, ДБР, хоча при такому неякісному обліку його роботи і ця цифра обґрунтовано викликає величезні сумніви, бо, насправді, на мою думку, їх набагато менше, 68 (2,4%) – НАБУ, 23 (0,8%) – Служби безпеки та 5 (0,2%) – органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства!

І це ще не весь негатив у протидії корупції, бо за вчинення корупційних діянь судами у 2020 році засуджено (і щодо них обвинувальні вироки вступили в законну силу) всього 620 осіб (що дійсно трішки більше ніж у 2019 році – 550, але, менше чим у 2018 році – 766), із яких, зверніть увагу, до позбавлення волі на певний строк засуджено лише 39 (!) осіб, що є найменшим показником за останні досліджені роки (наприклад, в 2019 році – 42 особи, в 2018 році – 53 особи)!!! Ще до обмеження волі засуджено 14 осіб, до громадських робіт – 17, 1 особу позбавлено права обіймати певну посаду та до 1 особи застосовано службове обмеження! А щоб було більш наглядно зрозумілим, про яку саме «викриту» правоохоронцями

«корупцію» йшла мова в цих вироків, уточнюю, що найбільше осіб за кримінально карану корупцію в минулому році було засуджено, не дивуйтесь, до штрафу, а це – 523 особи або 84% від усіх засуджених, що на 22% більше, навіть чим у 2019 році (434 особи, або 62% від засуджених). До речі, до яких мір покарання було засуджено ще 25 осіб із числа обвинувальних вироків, вступивших в законну силу, мені встановити так і не вдалося! Тобто, і цей знаковий показник реальної протидії корупції значно погіршився в минулому році, як в кількісному вигляді, так і у відсотковому.

При цьому, акцентую вашу увагу на тому, що у 2020 році судами не було засуджено за корупцію жодного діючого народного депутата України, хоча як ви пам'ятаєте, вони з 2019 року позбавлені депутатської недоторканності, жодного діючого депутата обласної ради, жодної службової особи судової гілки влади, жодного прокурора (включаючи військового), жодної службової особи СБУ та жодної посадової особи місцевого самоврядування! Це гірше ніж навіть у тому ж «провальному» 2019 році, коли було засуджено хоча б, наприклад, 22 посадові особи органів місцевого самоврядування.

І до цього всього негативу треба додати ще, вибачте за такий вислів, «ложку дьогтю», бо судами за вчинення корупційних злочинів в 2020 році було також і одночасно виправдано 31 особу!

Оце і є справжній результат роботи всіх 5-ти органів досудового розслідування, в т.ч. і новостворених антикорупційних, та фактично двох паралельних окремих прокуратур, в тому числі і новоствореної спеціальної на утримання яких із Державного бюджету України було витрачено близько 10 млрд. гривень!!!

Навіть більше скажу. Згідно наведених даних ГО «Наші гроші» «Антикорупційний барометр», протягом січня-липня вже цього року (а цю статистику я буду аналізувати трішки пізніше) суди першої інстанції, начебто, винесли 55 вироків топ-посадовцям у корупційних справах, з яких, ви тільки вдумайтесь, 29 (приблизно 53%) були виправдувальні! Із указаних 55 вироків чотири стосуються посадовців категорії А (займають особливо відповідальне становище), три з них народні депутати, двох з яких Вищий антикорупційний суд виправдав, а одного – засудив до 3 років позбавлення волі умовно і штрафу в 17 тисяч грн. (до речі, всі вони проходили у таких дріб'язкових провадженнях як незаконне отримання компенсацій витрат на проживання в готелі через, нібито, відсутність власного столичного житла). Крім того, був виправданий перший заступник голови Миколаївської ОДА. Решта вироків були винесені щодо чиновників категорії Б (займають відповідальне становище), а це слідчі органів правопорядку, сільські та міські голови, керівники структурних підрозділів органів державної влади та 10 суддів, троє з яких, до речі, також були виправдані.

Загалом до реального позбавлення волі були засуджені лише 17 топ-посадовців обох категорій А і Б, але, із них, набули законної сили лише два вироків (і то щодо суддів), усі інші – оскаржуються в

апеляції. Найбільші строки – 9 і 9,5 року позбавлення волі засуджені отримали за, начебто, одержання неправомірної вигоди, відповідно, голова Полонської РДА і виконувач обов'язків начальника Головного управління Держгеокадастру у Луганській області. Але, і це ще нічого не означає, бо обидва вироки оскаржені до апеляційної інстанції і я не виключаю, що вони також будуть скасовані, а підсудні – виправдані із зобов'язанням держави виплатити їм величезні суми матеріальних і моральних компенсацій за незаконне кримінальне переслідування.

До цього потрібно додати і той факт, що у 2021 році вже було виправдано понад 30 топ-посадовців, серед яких: згадані вище два народні депутати і перший заступник голови ОДА, троє суддів, екс-слідчий ГПУ, начальники двох райвідділів поліції, начальник обласної Архбудінспекції тощо.

Тож, не дивно, що європейський аудитор, відповідальний за підготовку *звіту Європейської палати аудиторів* – Юхан Партс ствердно запевнив, що в Європейському союзі немає країн, масштаби корупції в яких були б такими ж, як в Україні. Дослівно це прозвучало приблизно так: «я вважаю, що ситуацію в Україні не порівняти з будь-якими країнами ЄС. Кращим показником цього є зв'язок між економічним розвитком – ВВП на душу населення та індексом корупції». Він навіть порівняв показники ВВП на душу населення в Україні, а це приблизно \$5 тисяч на рік, в той час як в Польщі він складає – \$18 тисяч, в Естонії – \$23 тисячі і що саме така різниця розбіжність є результатом впливу корупції!

До цього не дарма європейський чиновник доповнив, що «не дивлячись на різноманітну підтримку, яку ЄС пропонує Україні, олігархи і корисливі інтереси продовжують підривати верховенство закону в Україні і загрожувати розвитку країни», з чого він зробив однозначний висновок про те, що вжиті заходи протидії корупції в Україні не принесли очікуваних результатів, про що я особисто стверджую вже котрий рік підряд! Але, мене ніхто не чує.

Таким чином, висновок із викладеного вище може бути лише один: органами правопорядку, в т.ч. так розрекламованими антикорупційними, в Україні не забезпечується виконання покладених на них завдань по боротьбі із корупцією, яка загрожує національній безпеці нашої держави, в зв'язку з чим, ця ситуація потребує якнайширшого обговорення в суспільстві та вжиття органами влади відповідного реагування.

Список використаних джерел

1. ГО «Наші гроші»/«Антикорупційний барометр»: Більше половини вироків топ-посадовцям за корупцію у 2021 році були виправдувальними. – Режим доступу: <https://nashigroshi.org/2021/07/22/bil-she-polovyny-vyrokiv-top-posadovtsiam-za-koruptsiuu-u-2021-rotsi-buly-vypravduval-nymy/>.